

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

Бадида А.Ю., Бариська Я.О., Гартман М.Т., Попович Т.П.

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Навчально-методичний посібник

УЖГОРОД - 2023

Бадида А.Ю., Бариська Я.О., Гартман М.Т., Попович Т.П. Теорія держави і права. Навчально-методичний посібник. Ужгород: Видавництво юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ», 2023. 40 с.

Навчально-методичний посібник з теорії держави і права розроблений відповідно до вимог Болонської системи, містить тематичний план, програму курсу, плани семінарських занять, список рекомендованої літератури та питань підсумкового контролю для студентів денної і заочної форм навчання.

Підготували:

Бадида Андріана Юріївна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Бариська Яна Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Гартман Мар'яна Тарасівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Попович Терезія Петрівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Рецензенти:

Бєлов Д.М., доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Заборовський В.В., доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Друкується за рішенням кафедри теорії та історії держави і права ДВНЗ «УжНУ» від 31 серпня 2023 року, Протокол № 1.

Рекомендовано до друку методичною радою юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ»

ЗМІСТ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ	4
ЗМІСТОВІ МОДУЛІ ДИСЦИПЛІНИ:	6
РОБОЧА ПРОГРАМА.....	6
ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ.....	12
ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	14
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	27
ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМАТИКИ КУРСОВИХ РОБІТ.....	29
СПИСОК БАЗОВИХ ДЖЕРЕЛ	30

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	Денна форма					Заочна форма			
		у тому числі					у тому числі		
		Л	П	с.р.	ін д.		Л	П	с.р.
Модуль 1									
Змістовий модуль 1. Поняття права. Джерела права									
Тема 1. Теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна.	9	4	0	5		5	1		4
Тема 2. Право: поняття, ознаки і функції.	13	4	4	5		5	1		4
Тема 3. Основні підходи до сутності права в правовій науці	9	0	4	5		4	0		4
Тема 4. Принципи права.	13	4	4	5		5	1		4
Тема 5. Об'єктивне правоутворення і правотворчість. Поняття джерела права.	13	4	4	5		55	1		4
Тема 6. Законодавство як джерело права	7	2	0	5		6	2		4
Тема 7. Права людини як безпосередньо діюче право	9	4	0	5		6	2		4
Тема 8. Механізм захисту прав людини.	9	0	4	5		4			4
Тема 9. Конституція як джерело права.	7	2	0	5		4			4
Тема 10. Судова практика як джерело права.	7	2	0	5		4			4
Тема 11. Інші джерела права	9	4	0	5		4			4
Разом за змістовим модулем 1	105	30	20	55		52	8	0	44
Модуль 2									
Змістовий модуль 2. Система права. Правозастосування.									
Тема 1. Норма права.	9	0	4	5		6	2		4
Тема 2. Система права. Систематизація права	13	4	4	5		6	2		4
Тема 3. Правова система та її типи.	9	4	0	5		6	2		4
Тема 4. Право у системі соціального регулювання	9	0	4	5		4			4
Тема 5. Реалізація і застосування права	9	4	0	5		5	1		4
Тема 6. Тлумачення права.	15	6	4	5		5	1		4

Тема 7. Правосвідомість і правова культура	9	0	4	5		4			4
Разом за змістовим модулем 2	75	20	20	35		36	8	0	28
Модуль 3									
Змістовий модуль 3. Поняття та форми сучасної держави									
Тема 1. Правові відносини	11	0	4	7		5		2	3
Тема 2. Правомірна поведінка, правопорушення, юридична відповідальність	14	6	0	8		3			3
Тема 3. Поняття та ознаки сучасної держави.	11	4	0	7		5	2		3
Тема 4. Публічна влада	9	2	0	7		5	2		3
Тема 5. Форма та зміст держави.	9	0	4	7		7	2	2	3
Тема 6. Механізм держави. Функції держави.	15	4	4	7		6	1	2	3
Разом за змістовим модулем 3	69	16	10	43		31	7	6	18
Модуль 4									
Змістовий модуль 4. Право та держава в умовах глобалізації.									
Тема 1. Верховенство права (правова держава)	18	4	4	10		6	2	2	2
Тема 2. Соціальна держава.	16	4	2	10		6	2	2	2
Тема 3. Правопорядок та його рівні. Міжнародний, наднаціональний та національний правопорядки	14	0	4	10		6	2	2	2
Тема 4. Право і держава в умовах глобалізації: основні проблеми та тенденції розвитку.	16	6	0	10		3	1		2
Разом за змістовим модулем 4	66	14	12	40		21	7	6	8
Всього	315	80	62	173		140	30	12	98

ЗМІСТОВІ МОДУЛІ ДИСЦИПЛІНИ:

Модуль 1. Поняття права. Джерела права

- Тема 1. Теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна.
- Тема 2. Право: поняття, ознаки і функції.
- Тема 3. Основні підходи до сутності права в правовій науці
- Тема 4. Принципи права.
- Тема 5. Об'єктивне правоутворення і правотворчість. Поняття джерела права.
- Тема 6. Законодавство як джерело права
- Тема 7. Права людини як безпосередньо діюче право
- Тема 8. Механізм захисту прав людини.
- Тема 9. Конституція як джерело права.
- Тема 10. Судова практика як джерело права.
- Тема 11. Інші джерела права

Модуль 2. Система права. Правозастосування.

- Тема 12. Норма права.
- Тема 13. Система права. Систематизація права
- Тема 14. Правова система та її типи.
- Тема 15. Право у системі соціального регулювання
- Тема 16. Реалізація і застосування права
- Тема 17. Тлумачення права.
- Тема 18. Правосвідомість і правова культура.

Модуль 3. Поняття та форми сучасної держави

- Тема 19. Правові відносини
- Тема 20. Правомірна поведінка, правопорушення, юридична відповідальність
- Тема 21. Поняття та ознаки сучасної держави.
- Тема 22. Публічна влада
- Тема 23. Форма та зміст держави.
- Тема 24. Механізм держави. Функції держави.

Модуль 4. Право та держава в умовах глобалізації

- Тема 25. Верховенство права (правова держава)
- Тема 26. Соціальна держава.
- Тема 27. Правопорядок та його рівні. Міжнародний, наднаціональний та національний правопорядки
- Тема 28. Право і держава в умовах глобалізації: основні проблеми та тенденції розвитку.

РОБОЧА ПРОГРАМА

Тема 1. Теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна.

Поняття науки теорії держави і права. Становлення, розвиток і сучасний стан науки ТДП. Призначення ТДП для юриста.

Загальні закономірності виникнення, розвитку і функціонування державно-правових явищ як предмет теорії держави і права. Динаміка предмету загальної теорії права в умовах незалежної України.

Методологічні основи наукового розуміння держави і права. Філософські основи загальної теорії права як загальні методи. Загальнонаукові методи (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, абстрагування, аналогія, моделювання, структурно-функціональний і системний підходи тощо). Спеціально-наукові методи (конкретно-соціологічний, статистичний, історичний тощо). Спеціально-юридичні способи пізнання державно-правових явищ (порівняльно-правовий метод, історико-правовий метод, формально-юридичний метод тощо).

Співвідношення теорії держави і права з гуманітарними науками, які вивчають державу і право. Теорія держави і права в системі юридичних наук.

Категорії і поняття теорії держави і права, їх значення для підготовки спеціалістів в галузі юриспруденції. Теорія держави і права як навчальна дисципліна, її структура, основні завдання.

Тема 2. Право: поняття, ознаки і функції.

Плюралізм у визначенні поняття права. Базове поняття і визначення права. Змістовна сутність права. Право в об'єктивному і суб'єктивному розумінні.

Ознаки права. Нормативність, обов'язковість, формальна визначеність.

Співвідношення права і закону. Поняття і критерії "правового закону". Формула Радбруха.

Функції права: поняття і види. Загальносоціальні та спеціальноюридичні функції права.

Тема 3. Основні підходи до сутності права в правовій науці

Класичний позитивістський підхід до розуміння права (Дж.Остін, Г.Кельзен). Сучасний позитивізм (Г.Харт). Природно-правовий підхід до розуміння права.

Історична школа у розумінні права. Соціологічна школа в розумінні права. Реалістична школа права (О.Голмс, Дж. Френк).

Тема 4. Принципи права.

Поняття принципів права, їхня відмінність від норм права. Роль принципів права у забезпеченні єдності правової системи. Механізми дії принципів права.

Види принципів права: загальноправові, міжгалузеві, галузеві. Принципи права, визнані цивілізованими націями. Справедливість, рівність і свобода як головні принципи права.

Тема 5. Об'єктивне правоутворення і правотворчість. Поняття джерела права.

Поняття об'єктивного правоутворення. Способи об'єктивації права протягом історії людства. Наслідки об'єктивного правоутворення.

Правоутворення і правотворчість: поняття і співвідношення. Зміст, цілі і суб'єкти правотворчості. Види і принципи правотворчості. Правотворчість органів державної влади і місцевого самоврядування. Безпосередня правотворчість народу. Відомча, делегована, санкціонована, локальна правотворчість. Поняття джерела (форми) права. Співвідношення понять «форма» і «джерело» права. Класифікація джерел права: нормативний акт, правовий звичай, юридичний прецедент, нормативний договір.

Тема 6. Законодавство як джерело права.

Поняття джерела (форми) права. Співвідношення понять «форма» і «джерело» права. Класифікація джерел права: нормативний акт, правовий звичай, юридичний прецедент, нормативний договір.

Основні форми права в Україні. Поняття «законодавство України». Закони України. Нормативні акти, які мають силу закону. Правова природа актів Президента України і актів Кабінету Міністрів України. Акти міністерств і відомств. Акти органів місцевого самоврядування. Локальні правові акти.

Тема 7. Права людини як безпосередньо діюче право.

Поняття прав людини. Способи зовнішнього вираження прав людини. Людська гідність як "ядро" прав людини. Поняття письмового каталогу прав людини. Права людини як діюче право.

Ознаки прав людини: універсальність та невідчужуваність.

Поняття "обмежень у здійсненні прав людини". Методики оцінки обмежень у здійсненні прав людини: практика ЄСПЛ.

Доктрина позитивних зобов'язань держави.

Види прав людини. Покоління прав людини. Права людини і суб'єктивні права: співвідношення.

Юридичні обов'язки особи. Законний інтерес.

Тема 8. Механізм захисту прав людини

Міжнародно-правові стандарти і механізми захисту прав людини. Система ООН і Міжнародний білий про права людини.

Наднаціональні механізми захисту прав людини: ЄКПЛ, ЄСПЛ. Приєднання Європейського Союзу до Європейської конвенції з прав людини.

Національний механізм захисту прав людини: нормативні та інституційні засоби.

Тема 9. Конституція як джерело права.

Конституція як джерело права. Роль Конституції в правовій системі. Субстантивні (змістовні) та формальні ознаки конституції як джерела права. Верховенство конституції.

Особливості Конституції України. Субстантивні та формальні ознаки Конституції України. Структура Конституції України.

Тема 10. Судова практика як джерело права.

Судова практика як джерело права в Україні: проблемні питання. Судова практика Європейського Суду з прав людини. Правові позиції Конституційного суду України.

Тема 11. Інші джерела права.

Договірне право. Співвідношення договірного права і законодавства.

Міжнародний договір як джерело права в Україні. Специфіка закону про ратифікацію міжнародного договору України. Місце міжнародного договору в системі джерел права України.

Правовий звичай. Види звичаєвого права.

Правова доктрина. Способи вираження правової дотрини.

Тема 12. Норма права.

Поняття норми права. Ознаки правової норми, які відрізняють її від інших різновидів соціальних норм та індивідуальних правових приписів. Загальнообов'язковість, формальна визначеність, зв'язок із державою.

Логічна структура норми права. Проблема елементного складу структури правової норми. Загальна характеристика гіпотези, диспозиції, санкції.

Чинність і дія правової норми. Чинність правової норми в часі. Настання чинності

правової норми. Припинення чинності правової норми. Зворотна сила правової норми (пряма і непряма ретроактивність права). Чинність правової норми в просторі і за колом осіб.

Норми права і статті нормативного акту: їх співвідношення. Способи викладення правових норм у статтях нормативних актів.

Тема 13. Система права. Систематизація.

Поняття системи права, її відмінність від правової системи. Ознаки системності в праві. Юридичні колізії та інші правові деструкції. Правила вирішення ситуації правової колізії.

Предмет і метод правового регулювання як підстави виокремлення галузей в системі права.

Основні елементи системи права. Поняття галузі права. Загальна характеристика галузей права. Галузі права в Україні. Інститут права: поняття та види.

Приватне і публічне право. Матеріальне та процесуальне право.

Тема 14. Правова система та її типи.

Значення правової компаративістики. Правова система суспільства: поняття і структура. Підходи до визначення сутності і структури національної правової системи. Відмінність поняття правової системи від понять «правове життя» і «правова реальність».

Критерії класифікації національних правових систем. Характеристика основних правових сімей народів світу (типів правових систем).

Романо-германська правова система: генезис і загальна характеристика. Право Європейського Союзу. Поняття і джерела європейського права.

Англосаксонська правова система: генезис і особливості. Джерела англійського права, особливості їхньої систематизації. Американська правова система: генезис і базові принципи.

Традиційні і релігійні правової системи. Єврейське право. Мусульманське право. Соціалістична правова система.

Національна правова система України: основні характеристики і тенденції її розвитку. Співвідношення національної правової системи України з наднаціональним і міжнародним правом.

Тема 15. Право у системі соціального регулювання.

Поняття та ознаки соціальних норм. Система регулювання у суспільстві: індивідуальний і нормативний рівень.

Поняття моралі. Співвідношення права і моралі: єдність, відмінність, взаємодія. Протиріччя між правом і мораллю. Роль права у розвитку і зміцненні моральних основ суспільства. Значення моралі у підвищенні правової культури і формуванні поваги до права.

Право і релігійні норми. Право і звичаї. Право і корпоративні норми. Розмежування правових і корпоративних норм.

Тема 16. Реалізація та застосування права.

Поняття реалізації права. Характерні риси форм і способів реалізації права. Дотримання, виконання і використання як безпосередні форми реалізації права.

Застосування правових норм як особлива форма реалізації права. Необхідність правозастосування. Стадії процесу застосування норм права. Аналіз фактичних обставин справи (докази і правила доказування, правові презумпції). Правова кваліфікація (обрання норми права, її перевірка та «прив'язка» до життєвого випадку). Прийняття рішення компетентним органом влади.

Акти застосування права: поняття, особливості, види. Відмінність правозастосовних актів від нормативних. Ефективність правозастосовного акту. Механізм правозастосування.

Поняття «прогалин у законодавстві» і способи їх усунення. Застосування права в разі «прогалин у законодавстві». Аналогія закону і аналогія права. Правила застосування права «за аналогією».

Тема 17. Тлумачення права.

Роз'яснення та з'ясування змісту правових норм. Суб'єкти тлумачення: державні і недержавні органи, посадові особи і громадяни. Види тлумачення за суб'єктами. Офіційне і неофіційне тлумачення. Доктринальне тлумачення. Різновиди офіційного тлумачення. Нормативне і казуальне, легальне і авторське тлумачення.

Способи тлумачення права: текстуальне, систематичне, історико-політичне, телеологічне (цільове). Порівняльно-правове тлумачення.

Акти тлумачення норм права: поняття, особливості, види. Юридична природа і значення актів офіційного тлумачення (інтерпретаційних актів). Офіційне тлумачення Конституції і законів в Україні.

Тема 18. Правосвідомість і правова культура.

Правосвідомість: поняття, основні підходи. Місце і роль правосвідомості в системі форм суспільної свідомості.

Структура правосвідомості. Правова психологія і правова ідеологія. Види та рівні правосвідомості: індивідуальна, групова, масова, повсякденна, професійна, наукова.

Правова культура: поняття, ознаки і функції. Структура правової культури суспільства і окремої особи. Рівень розвитку правосвідомості суспільства: основні показники. Правовий нігілізм і правовий ідеалізм. Поняття, форми і методи правового виховання.

Тема 19. Правові відносини

Поняття правовідносин. Правовідносини як особливий різновид суспільних відносин. Ознаки і види правових відносин.

Передумови виникнення правовідносин. Поняття складу правовідносин: суб'єкт, об'єкт, суб'єктивні права і юридичні обов'язки.

Суб'єкти права: поняття і види. Правосуб'єктність. Правоздатність і дієздатність. Обмеження дієздатності. Індивідуальні і колективні суб'єкти. Фізичні і юридичні особи. Держава як суб'єкт права.

Об'єкти правовідносин: поняття і види. Особливості основних об'єктів у різноманітних видах правовідносин.

Фактичний і юридичний зміст правовідносин. Поняття, структура і види суб'єктивних прав і обов'язків.

Юридичні факти: поняття і класифікація. Юридичний факт як підстава виникнення, зміни і припинення правовідносин. Прості і складні юридичні факти. Фактичний склад. Презумпції в праві. Юридичні фікції.

Тема 20. Правомірна поведінка, правопорушення, юридична відповідальність.

Правова поведінка: поняття. Поняття правомірної поведінки. Структура правомірної поведінки: суб'єкти, об'єкти, об'єктивна і суб'єктивна сторони.

Правопорушення: поняття і основні ознаки (протиправність, винність, суспільна шкідливість чи небезпечність, караність діяння). Об'єктивно неправомірна поведінка.

Склад правопорушення: поняття і прояви в різних видах правопорушення.

Суб'єкт правопорушення: поняття і ознаки. Загальні і спеціальні ознаки суб'єкта правопорушення. Об'єкт правопорушення. Людина, її права і свободи як об'єкт правопорушення.

Суб'єктивна сторона правопорушення (вина, її форми, мотив, мета, емоційний стан). Об'єктивна сторона правопорушення (діяння, його наслідки, причинно-наслідковий зв'язок між діянням і наслідками, час, місце, спосіб вчинення діяння).

Види правопорушень. Злочини і проступки. Критерії розподілу правопорушень за видами. Соціальне підґрунтя і причини правопорушень. Превенція протиправної поведінки.

Юридична відповідальність: поняття, ознаки, види. Відповідальність за національним і міжнародним правом. Підстави юридичної відповідальності. Мета, функції і принципи

юридичної відповідальності.

Тема 21. Поняття і ознаки сучасної держави.

Способи виникнення, реорганізації і припинення сучасних держав. Динаміка сучасних держав. Квасидержави.

Поняття сучасної держави та її характеристики. Підходи в розумінні держави. Історичні форми держави і сучасна держава.

Територія держави. Складові території держави. Постійне населення і громадянство. Диференціація населення за правовим статусом.

Тема 22. Публічна влада

Поняття публічної влади. Суб'єкти здійснення публічної влади.

Народ як суб'єкт здійснення публічної влади. Державна влада як особливий різновид публічної влади. Співвідношення політичної і державної влади.

Суверенітет держави. Сучасне розуміння суверенітету держави.

Народний суверенітет. Легітимність публічної влади: типи легітимності М.Вебера. Механізми легітимації сучасної публічної влади. Легальність публічної влади. Лімітація державної влади, її засоби.

Тема 23. Форма і зміст держави.

Поняття і елементи форм держави. Співвідношення сутності, змісту і форми держави.

Форми державного правління: поняття і види. Загальна характеристика монархій і республік. Поняття монархії. Абсолютна монархія. Конституційна монархія. Поняття республіки. Президентська республіка. Змішана (напівпрезидентська) республіка. Парламентська республіка. Радянська республіка. Нетипові форми правління. Форма державного правління України та її розвиток у сучасних умовах.

Форми державного устрою: поняття і види. Унітарна держава. Федеративна держава. Конфедерація. Особливості державного устрою в Україні.

Державний режим: поняття і основні види. Критерії державного режиму.

Демократичні та антидемократичні режими. Демократичний режим: основні ознаки. Сучасні теорії демократії.

Тоталітарний режим: основні ознаки. Сучасні тоталітарні режими. Авторитарний режим. Особливості державного режиму сучасної України.

Тема 24. Механізм держави. Функції держави.

Поняття механізму держави. Ознаки і структура механізму держави. Його роль у здійсненні функцій і задач держави. Поняття і ознаки державних органів, їх класифікація. Система державних органів і проблема поділу влад (законодавча, виконавча, судова). Особливості судової влади. Принципи організації і діяльності державного апарату.

Політична система суспільства: поняття, структура, методологічні основи аналізу. Критерії відбору елементів політичної системи. Основні суб'єкти політичної системи: держава, політичні партії, рухи, громадські організації і об'єднання тощо. Право та інші соціальні норми як регулятивна основа політичної системи. Місце і роль держави в політичній системі, її взаємодія з інститутами політичної системи (політичними партіями, громадськими і релігійними організаціями тощо).

Функції держави: поняття, значення і об'єктивний характер. Ознаки функцій держави. Співвідношення функцій держави з цілями і принципами держави. Функції держави і функції окремих її органів. Нормативно-правове вираження функцій держави.

Класифікація функцій держави: постійні та тимчасові, внутрішні та зовнішні, основні та неосновні. Характеристика основних внутрішніх функцій сучасної Української держави. Зовнішні функції Української держави. Забезпечення державою національної безпеки.

Тема 25. Верховенство права (правова держава).

Поняття суспільства і суспільних відносин. Співвідношення суспільства і держави. Громадянське суспільство: поняття, структура, ознаки. Ідея формування громадянського суспільства в Україні: концепція та реальність.

Поняття правової держави і верховенства права: консолідоване розуміння.

Складові верховенства права. Пов'язаність держави правом. Верховенство конституції. Правова визначеність. Суд у державі, заснований на верховенстві права.

Тема 26. Соціальна держава.

Розвиток ідеї соціальної правової держави. Поняття, цілі і функції соціальної держави.

Теоретичне осмислення соціальної держави. Моделі соціальної держави. Відмінність соціальної держави від соціалістичної. Цілі соціальної держави.

Співвідношення верховенства права та соціальної держави.

Специфіка соціальних прав людини. Соціальна держава як принцип в Україні.

Тема 27. Правопорядок та його рівні. Міжнародний, наднаціональний та національний правопорядки.

Поняття правопорядку у сучасній державі. Правопорядок та законність. Поняття та сутність національного правопорядку.

Поняття наднаціонального (регіонального) правопорядку. Європейський Союз та Рада Європи як приклади наднаціонального правопорядку. Діалог судових юрисдикцій.

Поняття міжнародного правопорядку. Нормативна та інституційна складові міжнародного правопорядку. ООН. Міжнародні судові інстанції. Міжнародний кримінальний суд.

Тема 28. Право і держава в умовах глобалізації: основні проблеми та тенденції розвитку.

Поняття глобалізації. Поняття правової глобалізації та її вплив на сучасну державу та різні рівні правопорядку. Інтернет і право.

Конкуренція національних правопорядків в умовах глобалізації. Нова сутність держави. Нові інструменти легітимації держави. Новий зміст функцій сучасної держави в умовах глобалізації. Держава в інформаційному суспільстві. «Електронна держава».

Держава і глобальні екологічні проблеми. Держава у протистоянні тероризму.

Особливості міжнародного права (правопорядку). Європейське право (правопорядок). Правова природа ЄС. Національний правопорядок держави-члена ЄС і право ЄС. Механізми взаємодії національного права і міжнародного права.

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна.

1. ТДП як наука. Призначення ТДП для юриста.
2. Предмет ТДП.
3. Методологія ТДП.
4. Місце ТДП серед інших юридичних наук.

Тема 2. Право: поняття, ознаки і функції.

1. Базове визначення права.
2. Ознаки права.
3. Право і закон.
4. Функції права.

Тема 3. Принципи права

1. Відмінність принципів права від правових норм.
2. Механізм дії принципів права.
3. Види принципів права.

Тема 4. Об'єктивне правоутворення і правотворчість.

Поняття джерела права.

1. Поняття та ознаки об'єктивного правоутворення.
2. Специфіка правотворчої діяльності.
3. Джерела права: особливості матеріального та формального розуміння

Тема 5. Законодавство як джерело права

1. Поняття та ознаки закону.
2. Підзаконні акти: поняття та ознаки.
3. Система підзаконних актів в Україні.

Тема 6. Права людини як безпосередньо діюче право

1. Поняття та ознаки прав людини.
2. Види прав людини.
3. Покоління прав людини.

Тема 7. Конституція як джерело права.

1. Поняття конституції як джерела права.
2. Верховенство конституції.
3. Особливості Конституції України.

Тема 8. Судова практика як джерело права

1. Судова практика як джерело права.
2. Види судової практики в Україні.

Тема 9. Інші джерела права

1. Правовий звичай.
2. Договірне право.
3. Правова доктрина.

Тема 10. Система права. Систематизація права

1. Поняття системи права.
2. Критерії структурування права (Предмет та метод правового регулювання).

3. Правова норма, інститут, підгалузь та галузь права.
4. Система права і система законодавства.

Тема 11. Правова система та її типи

1. Правова система: поняття, структура, критерії класифікації
2. Континентальна (романо-германська) правова система
3. Англо-саксонська правова система.
4. Соціалістична правова система.

Тема 12. Реалізація і застосування права

1. Поняття, рівні і форми реалізації права.
2. Застосування права: поняття і основні стадії.
3. Акти застосування права.
4. Застосування права в разі прогалин у законодавстві.

Тема 13. Тлумачення права.

1. Поняття тлумачення права. Практична потреба у тлумаченні права.
2. Текстуальне тлумачення права.
3. Систематичне тлумачення права.
4. Історичний метод тлумачення права.
5. Телеологічний метод тлумачення права.
6. Порівняльно-правовий метод тлумачення права.
7. Офіційне та неофіційне тлумачення права.

Тема 14. Правомірна поведінка, правопорушення.

Юридична відповідальність

1. Поняття правомірної поведінки.
2. Поняття та ознаки правопорушення.
3. Склад правопорушення.
4. Юридична відповідальність: поняття, принципи.
5. Види юридичної відповідальності.

Тема 15. Поняття та ознаки сучасної держави.

1. Поняття та ознаки сучасної держави.
2. Територія сучасної держави.
3. Постійне населення сучасної держави.

Тема 16. Публічна влада

1. Поняття та суб'єкти публічної влади.
2. Легітимація публічної влади. Легальність публічної влади.
3. Суверенітет сучасної держави.

Тема 17. Механізм держави. Функції держави.

1. Поняття та ознаки механізму держави.
2. Позавладні державні інституції.
3. Поняття функцій держави. Внутрішні та зовнішні функції.

Тема 18. Верховенство права (правова держава)

1. Верховенство права і правова держава: поєднання концепцій.
2. Законність.
3. Правова визначеність.
4. Суд у державі, заснований на верховенстві права.

Тема 19. Соціальна держава.

1. Поняття та цілі соціальної держави.
2. Співвідношення верховенства права та соціальної держави.
3. Специфіка соціальних прав.

Тема 20. Право і держава в умовах глобалізації: основні проблеми та тенденції розвитку

1. Поняття та основні характеристики процесу глобалізації.
2. Становлення глобального міжнародного правопорядку: нормативна та інституційна складові.
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод та інші міжнародні договори.
4. Поняття міжнародних судів. Діалог міжнародних судових юрисдикцій.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Право: поняття і ознаки

План

1. Поняття (дефініція) права:
 - а) радянське розуміння права;
 - б) українські вчені-правознавці про право;
 - в) базове визначення права.
2. Ознаки права:
 - а) нормативність;
 - б) визначеність;
 - в) обов'язковість.
3. Право і здійснення правосуддя.

Література:

1. Лемак В. Зміна парадигми праворозуміння: досвід держав Центральної Європи. Право України. 2010. № 4. С. 114-119.
2. Погребняк С. Признаки права в контексте современного правопонимания. Право України. 2011. №1. С.272 - 279.
3. Цвік М. Праворозуміння (значення повторюваності суспільних відносин для його дослідження). Право України. 2010. №4. С.22-27.
4. Рішення Конституційного Суду України від 02 листопада 2004 р. (справа про призначення судом більш м'якого покарання) № 15-рп/2004. Офіційний Вісник України. 2004, №45. Ст. 2975.
5. Заморська Л. І. Нормативність сучасного права: теоретико-порівняльний зміст. Вісник Чернівецького факультету Національного університету. 2012. Вип. 1. С. 19-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2012_1_4
6. Макаренков О. Ознаки права відкритого суспільства: концептуальний підхід. Юридична Україна. 2012. № 11. С. 12-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2012_11_4
7. Ткачова Н. А. Проблема сутності та поняття права. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2014. Вип. 64. С. 19-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2014_64_5
8. Мірошниченко А. М. Розвиток ідеї нормативно-правового закріплення принципів вирішення юридичних колізій. Форум права. 2008. № 2. С. 355-362. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
9. Галуцько В. В. Поняття права: багатогранність та інтеграційна однозначність. Форум права. 2012. № 3. С. 107-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
10. Чубко Т. П. До питання про поняття права. Форум права. 2009. № 1. С. 560-567. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
11. Оніщенко Н. М. Проблеми поняття, сутності та природи права. Юрист України. 2011. № 2(15). С. 5-10. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2011_2\(15\)_1](http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2011_2(15)_1)
12. Бабюк А. М. Поняття нормативності права. Університетські наукові записки. 2014. № 4. С. 15-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2014_4_4
13. Петришин О. В. Праворозуміння у вітчизняній юриспруденції: на шляху до інтегративного підходу. Публічне право: науково-практичний юридичний журнал. 2017. № 3 (27). С. 9-17
14. Полонка І.А. Нормативність права: загальнотеоретичний аналіз. автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.01, Львів. 2013. 22 с.

Тема 2. Сутність права в основних правових школах

План

1. Позитивістський підхід до розуміння права:

- а) Дж.Остін;
- б) Г.Кельзен;
- в) Г.Гарт.
- 2. Природно-правова школа (Л.Фуллер, Р.Дворкін).
- 3. Історична школа у розумінні права.
- 4. Соціологічна школа в розумінні права.
- 5. Реалістична теорія права (О.Голмс, Дж.Френк).

Модельний диспут за матеріалами дискусії "Судова справа спелеологів" (Л.Фулера) та дискусії "Харт - Фулер".

Література:

1. Подковенко Т.О., Фігун Н.І. Проблеми право розуміння в основних школах права. Порівняльно-аналітичне право. 2016. № 2. С. 261-264.
2. Кравченко С. С. Інтерпретація і застосування закону відповідно до теорії правового реалізму. Держава та регіони. Сер.: Право. 2013. № 1. С. 26-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2013_1_7
3. Остин Дж. Позитивістська концепція права. Філософія права / За ред. Дж.Фейнберга і Дж. Коулмена. Пер. з англ. Київ. Основи. 2007. С.41 - 56.
4. Гарт Г.Л.А. Нова позитивістська концепція права. Філософія права / За ред. Дж.Фейнберга і Дж. Коулмена. Пер. з англ. Київ: Основи. 2007. С.57 - 76.
5. Гарт Г.Л.А. Позитивізм і розмежування права і моралі. Філософія права / За ред. Дж.Фейнберга і Дж. Коулмена. Пер. з англ. Київ: Основи. 2007. С.77 - 100.
6. Лон Л.Фулер. Судова справа спелеологів. Філософія права / За ред. Дж.Фейнберга і Дж. Коулмена. Пер. з англ. Київ. Основи. 2007. С.205 - 225.
7. Голмс О.В. Молодший. Шлях права. Філософія права / За ред. Дж.Фейнберга і Дж. Коулмена. Пер. з англ. Київ: Основи. 2007. С.172 - 180.
8. Ромашкін С. В. Методи пізнання історичної школи права. Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 45. С. 112-115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2009_45_21
9. Прокопов Д. Є. Ф. К. фон Савін'ї та витоки історичної школи права. Філософські та методологічні проблеми права. 2013. № 1-2. С. 143-156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2013_1-2_17
10. Музика І. В. Поняття "джерело права" у працях представників вітчизняної соціологічної школи права кінця XIX – початку XX ст. Часопис Київського університету права. 2013. № 3. С. 38-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2013_3_10
11. Львова О. Л. Інтегративна теорія права як баланс протилежних ідей. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2014. Вип. 63. С. 10-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2014_63_4
12. Русенко І. Я. Норма права в контекстах основних типів праворозуміння. Наше право. 2013. № 7. С. 196-201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2013_7_35
13. Ковальчук О. Проблема цінності права в нормативістській теорії Г. Кельзена. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2012. Вип. 92. С. 120-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2012_92_33
14. Перевалова Л. В. Розвиток природньо-правової доктрини: історія та сучасність. Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. Історія науки і техніки. 2013. № 68. С. 116-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpiint_2013_68_17
15. Топчій В.В. Природне право як детермінант розвитку правової системи України. Публічне право. 2016. № 2 (22). С.262-268.

Тема 3. Принципи права План

1. Принципи права: поняття, роль, відмінність від правових норм.
2. Види принципів права:
 - а) принципи, визнані цивілізованими націями;
 - б) принципи конституції;
 - в) принципи, які впливають із галузевого законодавства; г) експліцитні та імпліцитні принципи права.
3. Справедливість, рівність і свобода як принципи права.
4. Механізм дії принципів права.

Література:

1. Савчин М. Конституційні принципи та їх інтерпретація. *Право України*. 2017. № 7. С.30-38.
2. Бочаров Д. Правова позиція як форма конкретизації принципів права («візуальна» інтерпретація). *Право України*. 2017. № 7. С. 20-29.
3. Козюбра М. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Право України*. 2017. № 11 С. 142-164
4. Богачова Л. Л. Принципи європейського і національного права (порівняльно-правовий аналіз критеріїв класифікації). *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 26. С. 47-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2013_26_6
5. Погребняк С. Закріплення основоположних принципів права в Конституції України. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 4. С. 31-39. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2009_4_4
6. Погребняк С. Генезис ідеї свободи як основоположного принципу права. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 2. С. 7-17. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2010_2_2
7. Погребняк С. Генезис ідеї рівності як основоположного принципу права. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 3. С. 50-58. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2010_3_6
8. Погребняк С. Загальні принципи права як джерело права. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1(64). С. 14-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2011_1_2
9. Уварова О.О. Принципи права як загальнотеоретична категорія. *Юрист України*. 2011. № 4(17). С. 5-10. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2011_4\(17\)_1](http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2011_4(17)_1)
10. Бабич І. Г. Визначення місця принципу справедливості в сучасній системі принципів права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 59. С. 191-197. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_59_25
11. Коваль О. А. Види принципів права України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2005. Вип. 2. С. 16-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2005_2_2
12. Юхимюк О. Способи викладу принципів права у нормативно-правових актах. *Історико-правовий часопис*. 2014. № 2. С. 23-27. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2014_2_7
13. Ovidiu-Horia Maican. General principles of Law – source of European Union Law. *Law Review*. vol. VI, issue 2. July-December 2016. p. 88-96. URL: http://www.internationallawreview.eu/fisiere/pdf/7_6.pdf

Тема 4. Джерела права

План

1. Судова практика як джерело права. Юридичні позиції судових органів.
2. Нормативний договір.
3. Правовий звичай.
4. Техніка нормотворення. Стил і мова тексту джерела права.

Література:

1. Пархоменко Н. Концептуальні основи теорії джерел права. *Право України*. 2017. № 6. С. 9-16.
2. Теплюк М., Ющик О. До проблеми якості закону України як джерела права. *Право України*. 2017. № 6. С. 17-26.
3. Євграфова Є. Дослідження правової доктрини в контексті системи джерел права. *Право України*. 2011. №1. С.337 - 344.
4. Мельник А. Поняття та структура системи джерел права України. *Юридичний вісник*. 2014. № 4. С. 15-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2014_4_5
5. Качур В. О. До розуміння та визначення поняття "джерела права". *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 6-1(1). С. 36-39. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_6-1\(1\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_6-1(1)_11)
6. Київець О. В. Поняття "джерело міжнародного права": доктрина та практика. *Університетські наукові записки*. 2009. № 3. С. 212-216. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2009_3_41
7. Чернолуцький Р. В. Роль юридичної техніки в законопроектній діяльності. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 7. С. 118-129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdpu_pr_2014_7_16
8. Котушенко А. М. Поняття "джерело права" в романо-германській та англо-американській правовій традиції: теоретико-правовий аспект. *Право і суспільство*. 2014. № 1. С. 6-9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_1_4
9. Гетьман Є. А. Ознаки нормативно-правового та підзаконного нормативно-правового акта та їх співвідношення. *Митна справа*. 2013. № 6(2.2). С. 390-395. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_6\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_6(2))
10. Гетьман Є. Підзаконний нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, функції, види. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 2. С. 92-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2014_2_11
11. Гетьман Є. А. Поняття підзаконного нормативно-правового акта та його співвідношення із нормативно-правовим та правовим актами. *Форум права*. 2013. № 3. С. 106–113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
12. Куціпак О. В. Поняття та ознаки правових актів. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 2. С.53-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_2_13
13. Радченко О. І. Теоретико - правові аспекти класифікації підзаконних актів вищих органів державної влади України. *Юрист України*. 2011. № 1(14). С.24-32. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2011_1\(14\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2011_1(14)_4)
14. Дашковська О. Судовий прецедент і судова практика як джерела права. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1(64). С. 34-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2011_1_4
15. Мазур М. В. Судова практика як джерело права: проблема визначення поняття. *Форум права*. 2011. №3. С. 493-497. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
16. Луцький Р. П. Ієрархічність правових джерел (нормативних актів) як відображення буття позитивного права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 18-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2012_2_5
17. Кушинська Л. А. Перетворення звичаю нормативного характеру на правовий звичай. Теоретичний аспект. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право*. 2014. Вип. 24. С. 157-162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2014_24_24
18. Нелін О. Правовий звичай як джерело українського права (IX-XIX ст.): становлення і розвиток. *Юридична Україна*. 2014. № 5. С. 4-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2014_5_3
19. Чорномаз О. Б. Правовий звичай як джерело адміністративного права. *Митна справа*. 2015. № 2(2.2). С.43-46. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2015_2\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2015_2(2))

20. Лобода Ю. П. Погляди Є. Ерліха та А. Кристера на звичаєве право як правову реальність: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 49. С. 456-462. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2009_49_76
21. Толкачова Н. Звичаєве право України: особливості розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2010. Вип. 85. С. 105-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2010_85_29
22. Завидняк В. І. Прецедент як правова норма в англосаксонській системі права. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2014. № 2. С. 144-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnudpsu_2014_2_24
23. Погребняк С. Договір: загальнотеоретичне розуміння. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. №4. С. 17-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2011_4_4
24. Пушкар П. В. Короткий огляд ієрархії судової практики Європейського суду з прав людини, її джерел та юридичної сили. *Вісник Верховного Суду України*. 2015. № 6. С. 43-48.
25. Шутак І. Юридична техніка конструювання норми права. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 2. С. 39-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2013_2_9
26. Киця О. С. Методологічна основа дослідження юридичної техніки актів судового тлумачення. *Право і суспільство*. 2014. № 3. С. 22-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_3_6
27. Онищук І. Техніка юридичного письма: понятійно-категоріальний апарат. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3. С. 87-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2013_3_13

Тема 5. Механізм захисту прав людини: національний, наднаціональний та міжнародний рівень

План

1. Національний механізм захисту прав людини: юридичні та інституційні засоби. Поняття "вичерпності" національних засобів захисту прав людини.
2. Наднаціональний (європейський) механізм захисту прав людини. Європейський суд з прав людини.
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. як джерело права в Україні.
4. Міжнародний механізм захисту прав людини. Комітет ООН з прав людини. Пакти про права людини.

Література:

1. Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2021 р.). Харків: НДІ ППСН, 2021. 347 с. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20211210/issue/view/ndippsn_20201210/pdf
2. Разметаєва Ю.С. Доктрина та практика захисту прав людини. Навчальний посібник. Київ. Видавництво «ФОРМ Голембовська О.О.». 2018. 364 с.
3. Сердюк Л.М. Класифікація категорії права людини: аналіз існуючих та нові підходи. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С.60-65.
4. Щербанюк О. Індивідуальна конституційна скарга як засіб забезпечення конституційної демократії. *Право України*. 2018. № 12. С. 77-91.
5. Мішина Н. Конституційна скарга та індивідуальна заява до Європейського суду з прав людини як юридичні гарантії прав людини в Україні. *Право України*. 2018. № 12. С. 178-196.

6. Конституція України: станом на 1 січня 2019 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2019. 82 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. 2013. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043/
9. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
10. Бадида А.Ю. Соціальні права у системі фундаментальних прав людини. *Право України*. 2019. № 11. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/31576>
11. Кампо В. Європейська конвенція 1950 року та проблеми захисту прав громадян у діяльності Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. № 4-5. С. 104-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vksu_2011_4-5_15
12. Полякова В. О. Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод як джерело права в Україні. *Конституційно-правові академічні студії*. 2015. Вип. 2. С. 35-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kpac_2015_2_6
13. Трояновський О. В. Міжнародна кримінальна юрисдикція в механізмі захисту прав людини. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 61. С. 417-424. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_61_56
14. Лемак В. В., Петришин О. В. Конституційна скарга в Україні: проблеми механізму впровадження. *Вісник Національної академії правових наук України : зб. наук. пр. / редкол.: О. В. Петришин та ін. Харків: Право. 2017. № 2 (89). С. 79*

Тема 6. Норма права

План

1. Норма права. Поняття "чинності" і "дії" правової норми.
2. Структура норми права (гіпотеза, диспозиція і санкція).
3. Види правових норм та критерії класифікації:
 - а) юридична сила, предмет і метод регулювання;
 - б) спосіб викладу диспозиції (зобов'язуючі, уповноважуючі, диспозитивні, імперативні);
 - в) спеціальні норми (бланкетні, відсильні, колізійні, компетенційні та телеологічні).
4. Дія норми права в часі. Прямі і непряма ретроактивність норми.
5. Дія норми права в просторі та за колом осіб.

Література:

1. Болдарь Г. Є. Особливості бланкетного способу викладу структурних елементів кримінально-правової норми. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 145-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_2_26
2. Ганзенко О. О. Нетипові норми права в механізмі правового регулювання: проблеми теорії і практики застосування. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2013. № 1(2). С. 17-23. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2013_1\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2013_1(2)_4)
3. Шевченко Є. В. До питання про структуру кримінально-правової норми. *Проблеми законності*. 2012. Вип. 118. С. 125-133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2012_118_17
4. Шевченко Є. В. До питання про зміст та місце гіпотези у структурі норми кримінального права. *Економічна теорія та право*. 2016. № 1. С. 213-223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2016_1_20
5. Сердюк І. А. Норма права, правова норма і юридична норма: співвідношення понять. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 129-135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2012_1_19

6. Савченко Г. С. Дія актів бюджетного законодавства у часі, просторі та за колом осіб. *Європейські перспективи*. 2013. № 6. С. 186-191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2013_6_35
7. Патеї-Братасюк М. Г. Норма права в контексті основних типів праворозуміння. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2011. № 1. С. 40-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2011_1_6
8. Бабюк А. М. Поняття нормативності права. *Університетські наукові записки*. 2014. № 4. С. 15-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2014_4_4
9. Батанова Н. М. Конституційно-правові санкції як міри конституційно-правової відповідальності. *Правова держава*. 2013. Вип. 24. С. 185-193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PrDe_2013_24_28
10. Бойко В. В. Загальнотеоретична характеристика спеціальної правової норми та її конкуренції із загальною нормою. *Часопис Національного університету "Острозька академія". Сер.: Право*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2013_1_7
11. Шутак І. Юридична техніка конструювання норми права. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 2. С. 39-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2013_2_9
12. Пушняк О. В. Дія в часі норм міжнародних договорів. *Форум права*. 2013. № 4. С. 322–329. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
13. Пушняк О. В. Набуття чинності нормативно-правовими актами в Україні. *Форум права*. 2010. № 4. С. 748-754. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
14. Пушняк О. В. Визнання нормативно-правового акту нечинним як підстава припинення його чинності. *Форум права*. 2011. № 1. С. 834-841. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
15. Різник С. В. Теоретичні проблеми відновлення чинності нормативно-правових актів в результаті рішень Конституційного Суду України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право*. 2014. Вип. 25. С. 52-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_25_14
16. Щирба М. Ю. Порядок набрання чинності нормативно-правовими актами: загальнотеоретична характеристика. *Університетські наукові записки*. 2014. № 3. С. 48-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2014_3_9
17. Шуліма А. О. Темпоральні аспекти юридичної сили закону. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2015. Т. 168. С. 46-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2015_168_13

Тема 7. Система права. Систематизація права

План

1. Поняття системи права і правової системи. Ознаки системності в праві.
2. Предмет і метод правового регулювання як підстави для поділу права на галузі.
3. Підгалузь і інститут права: поняття і види. Приватне і публічне право.
4. Систематизація законодавства: а) кодифікація; б) інкорпорація; в) консолідація.
5. Кодифікація та інкорпорація як форми систематизації права в Україні.

Література:

1. Петришин О., Погребняк С. Система права: загальнотеоретична характеристика. *Право України*. 2017. № 5. С. 9-17.
2. Батрин С. Господарське право як самостійна галузь права: до постановки питання. *Юридична Україна*. 2010. № 1. С. 92-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2010_1_18
3. Блажівська О. Є. Теоретико-правовий аналіз поняття та змісту кодифікації як форми систематизації законодавства. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 6. С. 5-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2013_6_3

4. Заморська Л. І. Галузь права як вираз правової нормативності: теоретико-правовий зміст. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2013. Вип. 3. С. 10-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2013_3_4
5. Гетьман Є. Предмет, об'єкт та суб'єкти кодифікації законодавства України. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 3. С. 28-35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2011_3_3
6. Сметаняк О. Я. Системні параметри права в контексті сучасного праворозуміння. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 63-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2013_1_11
7. Ткаченко В. І. Щодо поняття та вмісту юридичних категорій "правова система" та "система права". *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2013. Вип. 1. С. 36-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2013_1_6
8. Носенко О. В. Сучасні інститути конституційного права України: поняття, види і сутнісні ознаки. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 8. С. 73-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2014_8_28
9. Шилінгов В. С. Поділ права на приватне та публічне як фундаментальна засада правової системи демократичного суспільства. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 48-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2012_1_13

Тема 8. Право в системі соціального регулювання

План

1. Соціальні норми: поняття та класифікація.
2. Право і мораль: єдність, відмінність, взаємодія та протиріччя. Дискусія Фуллера і Харта.
3. Взаємодія права з іншими соціальними нормами (релігійними, корпоративними, звичаєвими).

Література:

1. Гончаренко В. Г. Моральність як метапринцип правосуддя. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. Число 2. С. 6-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2011_2_1
2. Маніліч О. В. Співвідношення права та релігії як специфічних чинників соціально-нормативного регулювання суспільних відносин. *Право і суспільство*. 2012. № 6. С. 20-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2012_6_6
3. Чубоха Н. Мораль як принцип цивільного законодавства України. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 1. С. 78-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2013_1_19
4. Євхутіч І. М. Мораль і право як суспільні інститути: проблеми осмислення в умовах побудови громадянського суспільства. *Європейські перспективи*. 2012. № 2(1). С. 87-93. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2012_2\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2012_2(1)_17)
5. Стасевська О. А. Взаємозалежність моралі і права: актуальність проблеми. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2013. № 3. С. 99-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2013_3_15

Тема 9. Тлумачення права. Основи правової аргументації.

План

1. Тлумачення права: поняття, ознаки, види і способи.
2. Офіційне тлумачення права в Україні.
3. Правова аргументація:
 - а) поняття і значення аргументів в праві. Мотивування в правових текстах;
 - б) методика аргументації фактичної основи справи. Логічні і риторичні прийоми;
 - в) аргументи правомірності (законності) рішення.

Література:

1. Дудаш Т. Особливості аргументування рішень Європейського суду з прав людини (до характеристики методологічних під'їздів). *Право України*. 2017. №4. 86-96.
2. Євграфова Є. Доктринальне тлумачення норм права (законів): природа і здійснення. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 2. С. 40-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2010_2_5
3. Журбелюк Г. В. Правова аргументація в судочинстві України: до історії становлення. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2012. Т. 129. С. 22-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_7
4. Кістяник В. І. Правова аргументація: сучасні підходи до її розуміння в зарубіжних дослідженнях. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2012. Т. 129. С. 20-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_6
5. Кістяник В. І. Правова аргументація в діяльності Конституційного Суду України. *Право і суспільство*. 2014. № 1.2. С. 20-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_1
6. Козюбра М. І. Теорія юридичної аргументації: становлення, стан та перспективи у вітчизняній юриспруденції. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2012. Т. 129. С. 3-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_3
7. Козюбра М. Юридичне тлумачення: проблеми методології. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2014. Т. 155. С. 3-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2014_155_3
8. Козюбра М. І. Моделі (типи) юридичної аргументації. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2013. Т. 144-145. С. 3-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2013_144-145_3
9. Котенко М. В. Системний спосіб тлумачення правових норм: поняття, ознаки та місце в системі правоінтерпретаційної діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 66-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2013_2_16
10. Малишев Б. В. Телеологічний спосіб тлумачення норм права: загальнотеоретичні аспекти. *Адвокат*. 2011. № 10. С. 7-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2011_10_1
11. Прийма С. Ознаки тлумачення норм права. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 3. С. 239-248. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2009_3_24
12. Хворостянкіна А. В. Юридична аргументація в англо-саксонській та романо-германській правових сім'ях: методологічні засади порівняльного аналізу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2012. Т. 129. С. 16-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2012_129_
13. Хворостянкіна А. В. Цінності в юридичній аргументації: особливості використання. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2013. Т. 144-145. С. 8-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2013_144-145_4
14. Щербина О. Ю. Аналітичний та герменевтичний аспекти логічного аналізу юридичної аргументації. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 72. С. 477-481. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_92
15. Щербина О. Специфіка використання аналогії як способу обґрунтування в юридичній аргументації. *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 73. С. 153-155. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_73_71

Тема 10. Правосвідомість і правова культура

План

1. Правосвідомість: поняття, структура, види
2. Правова культура суспільства: поняття, структура, функції.
3. Поняття та прояви правового нігілізму. Правовий ідеалізм.
4. Правове виховання: мета, функції і критерії ефективності

Література:

1. Бурдоносова М. А. Форми прояву правового ідеалізму в сучасному українському суспільстві. *Публічне право*. 2015. № 2. С. 289-296. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2015_2_41
2. Дзундза А. І. Структура правового виховання як складної соціальної системи. *Духовність особистості*. 2013. Вип. 1. С. 70-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2013_1_9
3. Деменко О. І. Правова свідомість: поняття та суттєві ознаки. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2011. № 2. С. 48-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2011_2_9
4. Кравченко О. Суть поняття "правовий нігілізм" та шляхи його подолання. *Педагогіка та психологія*. 2011. Вип. 40(2). С. 3-9. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_ped_2011_40\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_ped_2011_40(2)_3)
5. Омельчук О. М. Вплив правосвідомості на поведінку людини. *Форум права*. 2012. № 4. С. 702-705. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
6. Цимбалюк М. М. Правосвідомість як об'єкт сучасного правознавства: методологічні альтернативи вивчення. *Форум права*. 2011. № 4. С. 795-800. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

Тема 11. Правопорушення і юридична відповідальність

План

1. Правопорушення: поняття, ознаки і види.
2. Склад правопорушення.
 - а) суб'єкт правопорушення в різних видах правовідносин;
 - б) об'єкт правопорушення;
 - в) суб'єктивна сторона правопорушення.
 - г) об'єктивна сторона правопорушення.
3. Юридична відповідальність: поняття, принципи.
4. Види юридичної відповідальності.

Література:

1. Петков С. Поділ правопорушення (delictum) за ступенем суспільної небезпеки на проступок (суспільно шкідливе діяння) та злочин (суспільно небезпечне діяння) в контексті реформування кримінальної юстиції. *Публічне право*. 2020. № 1 (37). С. 72-84.
2. Белікова О. В. Юридичний склад адміністративного правопорушення. *Держава та регіони. Сер.: Право*. 2013. № 3. С. 22-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2013_3_6
3. Брич Л. П. Значення ознак складів правопорушень (залежно від їхнього функціонального призначення) у розмежуванні відповідних юридичних конструкцій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2013. Вип. 2. С. 235-251. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2013_2_29
4. Вітко О. Ю. Поняття об'єкта злочину. *Юридична наука*. 2012. № 2. С. 95-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2012_2_14
5. Вітко О. Ю. Поняття предмета злочину як елемента складу злочину. *Юридична наука*. 2013. № 11. С. 27-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_11_5
6. Крижановська В. А. Адміністративні правопорушення в системі інших правопорушень: порівняльний аналіз. *Митна справа*. 2014. № 1(2.1). С. 217-225. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_1\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_1(2))
7. Дорохіна Ю. А. Розвиток поняття об'єктивної сторони складу злочину та його теоретичні основи. *Юридична наука*. 2013. № 8. С. 49-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_8_8

8. Самбор М. А. Правопорушення та проступок: до питання співвідношення понять в умовах розвитку законодавства про адміністративні та кримінальні правопорушення. *Юридична наука*. 2013. № 8. С. 39-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_8_7
9. Середа В. В. Поняття, ознаки та склад дисциплінарного проступку. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2014. № 12. С. 125-129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2014_12_31
10. Мороз В. Г. Значення місця вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони. *Юридична наука*. 2014. № 12. С. 61-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2014_12_7
11. Яремко Г. З. Бланкетний виклад ознак суб'єктивної сторони злочину. *Форум права*. 2010. № 1. С. 447-451. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

Тема 12. Форма і зміст держави.

План

1. Поняття і елементи форм держави. Співвідношення сутності, змісту і форми держави.
2. Форми державного правління: поняття і види.
3. Форма державного правління України та її розвиток у сучасних умовах.
4. Форми державного устрою: поняття і види. Унітарна держава. Федеративна держава. Конфедерація. Особливості державного устрою в Україні.
5. Державний режим: поняття і основні види. Критерії державного режиму.
6. Демократичні та антидемократичні режими. Демократичний режим: основні ознаки. Сучасні теорії демократії.
7. Тоталітарний режим: основні ознаки. Сучасні тоталітарні режими.
8. Авторитарний режим.

Література:

1. Мартинюк Р. Змішана республіка – напівпрезидентська форма правління? *Право України*. 2018. № 1. С. 172-183.
2. Мартинюк Р. Класифікація форми правління: проблема вибору критеріїв. *Право України*. 2018. № 12. С. 207-219.
3. Толстенко В. Поняття форми держави як предмет дослідження сучасної теорії держави і права. *Юридична Україна*. 2013. № 9. С. 8-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2013_9_4
4. Толстенко В. Л. Статичний і динамічний виміри правового дослідження форми держави: питання теорії та методології. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2013. № 1-2. С. 204-213. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2013_1-2_24
5. Лемак В.В., Бариська Я.О. Парламентська форма правління: поняття й ознаки. *Форум права*. 2009. № 3. С. 43-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
6. Толстенко В. Л. Загальні ознаки правової організації демократичної форми держави. *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 52. С. 27-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2014_52_5
7. Год Н. В. Унітарність як оптимальна форма державного устрою України. *Історична пам'ять*. 2015. Вип. 32. С. 149-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ip_2015_32_17
8. Третьяченко М. О. Федеративна форма політико-територіальної організації публічної влади в Європі: загальне та особливе. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 156-163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2013_1_23
9. Процюк І. В. Форма державного правління: до питання про співвідношення форми і змісту. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 25. С. 3-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2013_25_3
10. Ніколаєнко Н. В. Форми правління в умовах конституціоналізму: історична ретроспектива та сучасний стан. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 2. С. 26-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_2_8

11. Литвинов О. М. Засади демократичної організації влади та республіканської форми правління в Україні в правових позиціях Конституційного Суду України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 5. С.32-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2011_5_7
12. Манько О. Є. Питання форми державного правління в Україні у висновках Венеціанської Комісії. *Форум права*. 2011. № 3. С. 512-519. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
13. Бариська Я. О. Канцлерська модель організації влади як особлива форма республіканського правління. *Форум права*. 2010. № 2. С. 25-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
14. Забавська Х. Система стримувань і противаг як атрибут демократії: порівняльний аналіз особливостей функціонування у різних формах правління. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2015. Вип. 27. С. 61-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2015_27_12
15. Колісник В. Відновлення дії Конституції України та зміна форми правління як засіб поновлення конституційного ладу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 103-108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vksu_2015_4_13
16. Процюк І. В. Місце і роль президента в президентській республіці. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. № 24. С. 379-391. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2012_24_48
17. Процюк І. В. Законодавча влада в президентській республіці (на прикладі США). *Публічне право*. 2013. № 1. С. 45-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2013_1_6
18. Лемак В. В., Попович Т.П. Державний режим як теоретико-правова категорія (поняття, критерії для видової класифікації). *Публічне право*. 2014. № 4. С. 177-182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2014_4_27

Тема 13. Механізм і функції держави

План

1. Механізм держави: поняття, ознаки, принципи організації
2. Органи державної влади: поняття, ознаки, класифікація. Державна служба.
3. Невладні елементи механізму держави.
4. Політична система суспільства: поняття, ознаки, структура.
5. Функції держави: поняття і ознаки. Завдання і функції держави.
6. Внутрішні і зовнішні функції сучасної держави.
7. Форми і методи здійснення функцій держави.

Література:

1. Завгородня Ю.С. Функції держави в сучасних умовах: пропедевтичний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 20-22.
2. Марущак О.А. Функції держави: визначення поняття. *Держава та регіони. Серія:Право*. 2019. С.17-21. http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2019/5.pdf
3. Федоров В. А. Поняття сучасної держави та її функції. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 1. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 80-83.
4. Мельник Р. Принцип законності vs. принцип правомірності: до питання про оновлення юридичних засад діяльності органів публічної влади. *Право України*. 2018. № 11. С. 14-31.
5. Лемак В. Політичні партії як елемент громадянського суспільства в Україні. *Право України*. 2010. №7. С.18 - 24. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/pruk/2010_7/3.pdf

6. Лемак В. Проблеми інституційної незалежності Конституційного Суду України: уроки європейського досвіду. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 13-117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vksu_2015_4_15
7. Соколенко О. Л. Поняття та ознаки системи правоохоронних органів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. № 3. С. 254-260. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2012_3_36
8. Подорожна Т. С. Конституційно-правові проблеми удосконалення механізму державної влади: світовий досвід. *Публічне право*. 2013. № 1. С. 32-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2013_1_4
9. Шатіло В. А. Уряд та центральні органи виконавчої влади у структурі конституційного механізму державної влади. *Юридична наука*. 2011. № 6. С. 17-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2011_6_2
10. Шаповал В. Феномен державного органу (органу держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти. *Право України*. 2003. № 8. С. 25 – 29.

Тема 14. Верховенство права. Соціальна правова держава.

План

1. Англійська доктрина верховенства права (А.Дайсі).
2. Німецька концепція "правової держави".
3. Українська правова доктрина про верховенство права.
4. Соціальна правова держава.
5. Прояви правової і соціальної держави в Україні (верховенство конституції, поділ влади).

Література:

1. Корольова Ю. Кореляція принципів верховенства права та верховенства закону у системі джерел права. *Господарство і право*. 2019. № 4. С. 183-186.
2. Рабінович П., Луців О. Верховенство права як омріяний результат здійснення прав людини (підходи до інтерпретації критеріїв оцінювання). *Право України*. 2017. №3. С.100-111.
3. Бадида А.Ю. Модерна соціальна держава: поняття, обсяг, цілі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць*. 2017. № 2(86). С. 40-49.
4. Верховенство права. Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року). URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/\\$FILE/CDL-AD\(2011\)003rev-ukr.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/$FILE/CDL-AD(2011)003rev-ukr.pdf)
5. Венгер В. М. Обмеження дискреційних повноважень як складова принципу верховенства права. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2013. Т. 144-145. С. 49-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2013_144-145_13
6. Лемак В. Принцип верховенства права в Україні: основні загрози. *Право України*. 2010. № 3. С. 44–51.
7. Малишев Б. В. Принцип верховенства права (теоретико-правовий аспект). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 8. С. 14-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2012_8_4
8. Петришин О. Демократичні основи правової, соціальної державності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 32-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2014_1_5
9. Погребняк С. Соціальна держава: обґрунтування концепції. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 2. С. 15-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2011_2_2

10. Падалка Р. О. Верховенство права як основоположний принцип демократичної та правової держави. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. № 24. С. 365-371. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2012_24_46
11. Падалка Р. О. Окремі проблеми верховенства права в сучасній Україні. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2013. № 26. С. 421-430. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2013_26_59
12. Матвійчук В. К. Сучасні концепції правової держави. *Юридична наука*. 2013. № 6. С. 7-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_6_3
13. Шевчук С. Доктрина верховенства права та конституціоналізму: історична генеза співвідношення. *Право України*. 2010. № 3. С. 45-61.
14. Падалка Р.О. Верховенство права як основоположний принцип права :дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ. 2017. 195 с.

Тема 15. Правопорядок та його рівні. Міжнародне, наднаціональне і національне право

План

1. Правопорядок: поняття і ознаки.
2. Рівні правопорядку: національний, наднаціональний (регіональний) та міжнародний.
3. Особливості міжнародного права (правапорядку).
4. Механізми взаємодії національного права і міжнародного права.
5. Правова природа ЄС. Поняття європейського права (правапорядку).
6. Національний правопорядок держави-члена ЄС і право ЄС: механізми взаємодії.

Література:

1. Воронова І. В. Правопорядок і правомірна поведінка (особливості взаємозв'язку в правовій державі). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2015. № 1151, вип. 19. С. 30-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2015_1151_19_8
2. Кривов'яз О. В. Забезпечення правопорядку в країнах англо-американської та романо-німецької правових сімей. *Митна справа*. 2013. № 4(2). С. 49-54. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_4\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_4(2)_11)
3. Шай Р. Я. Правопорядок і законність як ознаки правової держави. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. 2014. № 801. С. 115-120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_801_23
4. Бадида А.Ю. Лемак В.В. Глобалізація у правовому вимірі: формування контурів «глобального права». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2017. № 2. С.22-29.
5. Терлецький Д. С. Конституційний Суд України і суди загальної юрисдикції та міжнародне право. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 61. С. 85-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_61_11
6. Делінський О. А. Міжнародна правосуб'єктність: концептуальні підходи до визначення та розуміння. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 62. С. 496-504. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_62_68
7. Радзівілл О. А. Міжнародне право, правова держава і глобальне інформаційне громадянське суспільство, як складові сучасного міжнародного правового порядку. *Юридична наука*. 2012. № 2. С. 153-163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2012_2_22
8. Пашинський В. Й., Ковальов С. С. Міжнародно-правові договори в системі джерел конституційного права України. *Юридична наука*. 2012. № 5. С. 46-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2012_5_5
9. Чехович Т. В. Критерії правомірності застосування сили в міжнародному праві. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2013. № 1(2). С. 84-88. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2013_1\(2\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2013_1(2)_15)

10. Кармазіна К. Ю. Особливості механізму взаємодії джерел міжнародного та національного права у правових системах загального типу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 6-1(1). С. 31-35. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_6-1\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_6-1(1)_10)
11. Рабінович М. Л. Правові основи взаємовідносин ЄС та держав-членів: до дискусії щодо федеративної природи Європейського Союзу. *Правова держава*. 2015. № 20. С. 195-201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2015_20_36
12. Плотніков О.В. Відокремлення європейського права від міжнародного права в практиці Суду Європейського Союзу. *Європейські студії і право*. 2013. № 1. С. 72-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esp_2013_1_10
13. Кахнич В. С. Загальнотеоретичні аспекти співвідношення та взаємодії національного права України з правом Європейського Союзу. *Форум права*. 2014. № 3. С. 135–140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
14. Комарова Т. В. Організація судової системи Європейського Союзу. *Вісник Національної академії правових наук України / редкол.: О. В. Петришин та ін. Харків : Право, 2018. Т. 25. № 1. С. 79*

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Призначення ТДП для юриста.
2. Предмет ТДП.
3. Методологія ТДП.
4. ТДП як наука. Місце ТДП серед інших юридичних наук.
5. Базове визначення права.
6. Ознаки права.
7. Право і закон.
8. Функції права.
9. Відмінність принципів права від правових норм.
10. Механізм дії принципів права.
11. Види принципів права.
12. Поняття та ознаки об'єктивного правоутворення.
13. Специфіка правотворчої діяльності.
14. Джерела права: особливості матеріального та формального розуміння.
15. Поняття та ознаки закону.
16. Підзаконні акти: поняття та ознаки.
17. Система підзаконних актів в Україні.
18. Поняття конституції як джерела права.
19. Верховенство конституції.
20. Особливості Конституції України.
21. Поняття та ознаки прав людини.
22. Види прав людини.
23. Покоління прав людини.
24. Національний механізм захисту прав людини: юридичні та інституційні засоби.
25. Наднаціональний (європейський) механізм захисту прав людини. Європейський суд з прав людини.
26. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. як джерело права в Україні.
27. Міжнародний механізм захисту прав людини. Комітет ООН з прав людини. Пакти про права людини.
28. Судова практика як джерело права.
29. Види судової практики в Україні.
30. Договірне право.
31. Правовий звичай.
32. Правова доктрина.
33. Позитивістський підхід до розуміння права (Остін, Кельзен, Харт).
34. Природно-правова школа (Фуллер, Дворкін).
35. Історична школа у розумінні права.
36. Соціологічна школа у розумінні права.
37. Реалістична теорія права (Голмс, Френк).
38. Поняття системи права.
39. Критерії структурування права (Предмет та метод правового регулювання).
40. Правова норма, інститут, підгалузь та галузь права.
41. Система права і система законодавства.
42. Поняття правової системи. Критерії класифікації.
43. Норма права. Поняття "чинності" і "дії" правової норми.
44. Структура норми права (гіпотеза, диспозиція і санкція).

45. Види правових норм та критерії класифікації.
46. Систематизація законодавства: поняття, види.
47. Романо-германська правова система: поняття, ознаки.
48. Англосаксонська правова система: поняття, ознаки.
49. Соціалістична правова система.
50. Поняття, рівні і форми реалізації права.
51. Поняття застосування права.
52. Акти застосування права.
53. Застосування права у разі прогалин у законодавстві.
54. Поняття тлумачення права. Практична потреба у тлумаченні права.
55. Текстуальне (граматичне) тлумачення права.
56. Систематичний метод тлумачення.
57. Телеологічний метод тлумачення.
58. Історичний метод тлумачення.
59. Порівняльно-правовий метод тлумачення.
60. Офіційне та неофіційне тлумачення права.
61. Соціальні норми: поняття та класифікація.
62. Право і мораль: єдність, відмінність, взаємодія та протиріччя.
63. Взаємодія права з іншими соціальними нормами (релігійними, корпоративними, звичаєвими).
64. Правосвідомість: поняття, структура, види.
65. Правова культура суспільства: поняття, структура, функції.
66. Поняття та прояви правового нігілізму. Правовий ідеалізм.
67. Правове виховання: мета, функції і критерії ефективності.
68. Поняття та ознаки сучасної держави.
69. Постійне населення сучасної держави.
70. Територія сучасної держави.
71. Поняття та суб'єкти публічної влади.
72. Легітимація публічної влади. Легальність публічної влади.
73. Суверенітет сучасної держави.
74. Верховенство права і правова держава: поєднання концепцій.
75. Законність як складова верховенства права.
76. Правова визначеність як складова верховенства права.
77. Суд у державі, заснований на верховенстві права.
78. Поняття та цілі соціальної держави.
79. Співвідношення верховенства права та соціальної держави.
80. Специфіка соціальних прав.
81. Правовідносини: поняття, ознаки і передумови.
82. Суб'єкти правовідносин: поняття і види. Правосуб'єктність.
83. Об'єкти правовідносин: поняття і види.
84. Суб'єктивні права і юридичні обов'язки: поняття і структура.
85. Юридичні факти: поняття і класифікація.
86. Правопорушення: поняття, ознаки і види.
87. Склад правопорушення.
88. Юридична відповідальність: поняття, принципи.
89. Види юридичної відповідальності.
90. Форми державного правління: поняття і види.
91. Республіка. Види республік.

92. Монархія. Види монархій.
93. Форми державного устрою: поняття і види.
94. Унітарна держава.
95. Федеративна держава.
96. Державний режим: поняття і основні види. Критерії державного режиму.
97. Демократичний режим: основні ознаки. Сучасні теорії демократії.
98. Тоталітарний режим: основні ознаки. Сучасні тоталітарні режими.
99. Авторитарний режим.
100. Механізм держави: поняття, ознаки, принципи організації.
101. Органи державної влади: поняття, ознаки, класифікація. Державна служба.
102. Невладні елементи механізму держави.
103. Політична система суспільства: поняття, ознаки, структура.
104. Функції держави: поняття і ознаки. Завдання і функції держави.
105. Внутрішні і зовнішні функції сучасної держави.

ТЕМАТИКА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ (ЕСЕ) З ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА»

1 МОДУЛЬ

Тема «Стан дотримання прав людини в Україні: моя власна позиція».

(до 2-х сторінок А4)

Вимоги: Обпираючись за отримані теоретичні знання з теми «Права людини», розкрийте тему есе у двох площинах: теоретичній та практичній; використовуйте нормативну базу, формулюйте аргументи; запропонуйте власні рекомендації щодо покращення захисту прав людини в Україні.

2 МОДУЛЬ

Тема: «Відшукайте та проаналізуйте методи тлумачення, які застосовує суд у своєму рішенні». (до 2-х сторінок А4)

Вимоги: Використовуючи знання, здобуті під час вивчення теми «Тлумачення права», необхідно обрати будь-яке судове рішення, в тому числі рішення Конституційного Суду України; у обраному вами рішенні, виявити методи тлумачення, які використовує суд з прикладами позицій суду з того ж рішення.

3 МОДУЛЬ

Тема: «Проаналізуйте структуру та функції виконавчої гілки влади в Україні». (до 2-х сторінок А4)

Вимоги: У контексті вивченої теми «Механізм та функції держави» розкрийте структуру органів виконавчої влади в Україні; обов'язково використайте нормативно-правову базу з цього питання; висловіть власну позицію щодо можливих проблем, які виникають у діяльності уряду та порекомендуйте шляхи виходу з них.

4 МОДУЛЬ

Тема: «Стан дотримання верховенства права в Україні». (до 2-х сторінок А4)

Вимоги: Використовуючи теоретичні знання з теми лекції «Верховенство права (правова держава)», необхідно опрацювати Доповідь Венеційської комісії від 2011 року та через складові верховенства права, що вказані у доповіді, показати стан їх реалізації в Україні; виокремити (у висновку) свою власну думку щодо перешкод, які стоять на шляху втілення принципу верховенства права в Україні.

ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМАТИКИ КУРСОВИХ РОБІТ

1. Предмет і методологія загальної теорії права.
2. Розвиток і сучасний стан загальної теорії права.
3. Теорії походження держави і права.
4. Нормативістська теорія права.
5. Соціологічна теорія права.
6. Психологічна теорія права.
7. Теорія природного права
8. Історична школа права
9. Поняття, ознаки та соціальна сутність держави.
10. Територія держави. Загрози територіальній цілісності.
11. Функції сучасної держави: поняття та класифікація.
12. Державна влада, її властивості і форми здійснення.
13. Історичні (формаційні) типи держави.
14. Форма державного правління: поняття і критерії класифікації.
15. Особливості форми державного правління в Україні.
16. Парламентська республіка: основні характеристики.
17. Президентська республіка: основні характеристики.
18. Змішана республіка в Україні та європейських державах: теоретико-порівняльні аспекти
19. Монархія у сучасному світі: порівняльно-правовий аспект.
20. Тоталітарна держава: основні характеристики.
21. Моделі тоталітарних держав.
22. Демократичний режим: поняття та ознаки.
23. Демократія як досягнення цивілізації: переваги і недоліки.
24. Сучасні авторитарні режими: поняття, ознаки.
25. Форма територіального устрою держави.
26. Порівняльний аналіз унітарної, федеративної та конфедеративної держави.
27. Особливості державного устрою в Україні.
28. Концепція правової держави: історія виникнення та розвитку.
29. Поняття, ознаки та моделі соціальної держави.
30. Принцип соціальної держави в Україні.
31. Громадянське суспільство: сутність, ознаки, функції.
32. Теорія політичної системи суспільства.
33. Механізм держави: поняття та структура.
34. Невладні елементи механізму держави.
35. Державний апарат, принципи його організації і діяльності.
36. Правовий режим державної служби.
37. Проблеми організації державної влади в Україні.
38. Сутність теорії поділу влад.
39. Система «стримувань і противаг» як елемент поділу державної влади.
40. Модель поділу влади в Україні.
41. Легальність публічної влади та її механізми.
42. Лімітація державної влади: засоби здійснення.
43. Функції держави: поняття та класифікація.
44. Державний суверенітет: проблеми розуміння.
45. Правовий статус особи: поняття, зміст та класифікація.
46. Теорія прав людини.
47. Еволюція розуміння прав людини.
48. Поняття «каталогу прав людини»: генезис та співвідношення з поняттям «прав людини».

49. Види та покоління прав людини.
50. Механізм та гарантії захисту прав людини в Україні.
51. Місце і роль омбудсмена в системі захисту прав людини.
52. Обмеження прав людини: поняття, методика оцінки обмежень.
53. Права людини як безпосередньо діюче право.
54. Права людини у європейській правовій традиції.
55. Права людини у англосаксонській правовій традиції.
56. Специфіка соціальних прав людини.
57. Ознаки права.
58. Еволюція праворозуміння в Україні.
59. Функції права і його соціальна цінність.
60. Охоронна функція права: теорія і практика в Україні.
61. Свобода як правова цінність
62. Категорія людської гідності як основи прав людини.
63. Принцип рівності у праві.
64. Принцип недискримінації у правопорядку України.
65. Верховенство права: пошук чіткого розуміння.
66. Співвідношення соціальної держави і верховенства права.
67. Законність як елемент верховенства права.
68. Доступ до правосуддя як одна з вимог верховенства права.
69. Джерела європейського права.
70. Юридична природа Європейського Союзу.
71. Соціальна генеза права.
72. Принципи права: поняття, ознаки.
73. Види принципів права: критерії класифікації.
74. Об'єктивне правоутворення, його ознаки та наслідки.
75. Правотворча діяльність, поняття, мета та види.
76. Форми (джерела) права: поняття, види.
77. Закон серед інших нормативно-правових актів.
78. Система підзаконних актів в Україні.
79. Співвідношення права і закону.
80. Правові колізії в праві та шляхи їх усунення.
81. Прогалини в нормативних актах та способи їх подолання.
82. Підзаконні акти: поняття та класифікація.
83. Конституція у системі нормативно-правових актів: поняття та особливості.
84. Верховенство Конституції: форми вираження.
85. Конвенція захисту прав людини і основоположних свобод та судова практика ЄСПЛ як джерело права в Україні.
86. Локальна правотворчість.
87. Судова правотворчість
88. Чинність нормативно-правових актів.
89. Правовий звичай як джерело права.
90. Нормативно-правовий договір як джерело права.
91. Судовий прецедент як джерело права.
92. Судова практика як джерело права.
93. Роль судової практики у формуванні правової системи України.
94. Правова доктрина як джерело права.
95. Механізм правового регулювання.
96. Ефективність правового регулювання, його показники та чинники.
97. Основні правові системи сучасності.
98. Правопорядок та рівні правопорядку: питання взаємодії.
99. Нормотворчість: поняття, види, функції

100. Нормотворча техніка: поняття та зміст
101. Норми права: поняття та структура
102. Система права: поняття та структура.
103. Галузь та інститут права.
104. Приватне і публічне право.
105. Правові відносини: поняття, ознаки та зміст.
106. «Правосуб'єктність» як категорія у теорії держави і права.
107. Об'єкти та суб'єкти правовідносин.
108. Суб'єктивне право та юридичний обов'язок: поняття, структура.
109. Юридичний факт: поняття, питання класифікації.
110. Правові презумпції як категорія теоретико-правової науки.
111. Реалізація норм права: поняття та види.
112. Застосування права як особлива форма реалізації права.
113. Акти застосування права: поняття, властивості, види.
114. Тлумачення норм права: поняття і способи.
115. Офіційне тлумачення права в Україні.
116. Порівняльно-правовий метод тлумачення права.
117. Тлумачення Конституції: теорія і практика
118. Юридична аргументація як вид юридичної діяльності.
119. Правосвідомість та правова культура.
120. Поняття та види деформацій правосвідомості.
121. Систематизація законодавства: поняття та класифікація.
122. Кодифікація як основний спосіб систематизації у континентальній правовій системі.
123. Особливості та види юридичних документів.
124. Правомірна поведінка.
125. Правопорушення: поняття, ознаки.
126. Склад правопорушення
127. Об'єктивно-неправомірне діяння та зловживання правом: поняття та основні характеристики
128. Юридична відповідальність: поняття, підстави, види.
129. Міжнародно-правова відповідальність: правова основа для її настання.
130. Поняття, структура і класифікація правових систем.
131. Романо-германська правова система: генезис, структура.
132. Англосаксонська правова система: генезис, структура.
133. Релігійні правові системи: основні характеристики
134. Особливості правової системи України.
135. Національна правова система: поняття і структура
136. Глобалізація у праві і національна правова система.
137. Особливості міжнародного правопорядку: нормативна та інституційна складові.
138. Міжнародні стандарти у галузі прав людини.
139. Якість закону: основні критерії.
140. Держава і політичні партії: моделі взаємостосунків.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

До підсумкового (семестрового) контролю з навчальної дисципліни не допускаються студенти, підсумкова модульна оцінка яких становить менше 35 балів. Студент, який за результатами модульних контролів отримав оцінку «F» (менше 34 балів), повинен до проведення підсумкового (семестрового) контролю покращити цю оцінку. Без такого покращання він до підсумкового (семестрового) контролю не допускається.

Переведення даних із 100-бальної шкали оцінювання у 5-бальну здійснюється в такому порядку:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	
82-89	B		
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Порядок оцінювання знань студента за результатами залік/екзамену:

Оцінка відмінно (A) виставляється, коли здобувач дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих на основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання здобувач застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка добре (B) виставляється здобувачу, який повністю розкрив теоретичні питання на основі програмного та додаткового матеріалу. При виконанні практичних завдань здобувач застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка добре (C) виставляється здобувачу, який повністю розкрив теоретичні питання, а програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичні завдання виконані в цілому правильно, але мають місце окремі неточності.

Оцінка задовільно (D) виставляється, коли здобувач розкрив теоретичні питання, проте при викладенні програмного матеріалу допущені окремі помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається помилок через недостатнє розуміння програмного матеріалу. Оцінка задовільно (E) виставляється, коли здобувач не повністю розкрив теоретичні питання, відповідь містить суттєві помилки. При виконанні практичних завдань здобувач припускається значних помилок, а виконання завдань викликає значні труднощі у здобувача.

Оцінка незадовільно (FX) виставляється здобувачу, який не розкрив теоретичні питання і не може виконати практичні завдання. Як правило, такий здобувач виявляє здатність до викладення думки лише на елементарному рівні.

Оцінка незадовільно (F) виставляється здобувачу, який не виконав навчальну програму або якийсь елемент її складової, має фрагментарні знання, які не дозволяють розкрити теоретичні питання і виконати практичні завдання. Такий здобувач не може викласти свою думку навіть на елементарному рівні.

За результатами контролю знань здобувачу дозволяється виставлення екзаменаційної оцінки (без підсумкового іспиту) – «відмінно», «добре» та «задовільно». здобувач має право підвищити оцінку, складаючи іспит.

СПИСОК БАЗОВИХ ДЖЕРЕЛ

Підручники, посібники:

1. Бариська, Я. О., Погорелова З. О., Попович Т. П. Загальна теорія права і держави [Текст]: навч. посіб. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2022. 552 с.
2. Загальна теорія права: підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.] ; за ред. О.В. Петришина. – Харків : Право, 2020. 568 с.
3. Загальна теорія права. Нормативний курс: підруч. для студ.-юристів / Кол. авт.; за ред. доктора юрид. наук, проф. С. В. Бобровник. Київ: Юрінком Інтер, 2021, 596 с.
4. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2015. 392 с.
5. Луць Л. А. Загальна теорія держави і права: навчально-методичний посібник. Київ, 2013.
6. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.

Базова:

1. Бадида А.Ю. Модерна соціальна держава: поняття, обсяг, цілі. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. 2017. № 2 (86). С.40-49.
2. Бадида А.Ю. Права людини: від декларацій до ефективного правопорядку. Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: збірник матеріалів наук.-практ. конф. (м. Львів, 06 грудня 2019 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів: ЛьвДУВС. 2019. С. 20-23.
3. Бадида А.Ю. Соціальні права у системі фундаментальних прав людини. Право України. 2019. № 11. С.
4. Бадида А.Ю., Лемак В. В. Позитивні зобов'язання держави у контексті розуміння прав людини. Публічне право. 2017. №2. С.245-254.
5. Бандура О. О. Єдність цінностей та істини у праві (філософський аналіз) : автореф. дис. ... д-ра філософ. наук: 12.00.12. Київ, 2003. 40 с.
6. Бариська Я. О., Попович Т. П. Правопорядок у державах Центральної Європи у період демократичних перетворень [Текст]: монографія. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2019. 208 с.
7. Васянович О.А. Правовий звичай як форма права у сучасних правових системах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2010. 18 с.
8. Велика українська юридична енциклопедія : у 20-ти томах. Том 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 952 с.
9. Головатий Сергій. Про людські права. Лекції. Видавництво: Дух і літера. 2016. 760 с. 10. Застосування судами Конституції України: доктрина і практика. Упорядники: А.А. Єзеров та Д.С. Терлецький. Київ: ВАІТЕ. 2022. 604 с.
11. Ковальчук О. Проблема цінності права в нормативістській теорії Г. Кельзена. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2012. Вип. 92. С. 120-124.
12. Лемак В. В., Бадида А.Ю. Тлумачення права: проблеми визначення поняття, складу, практичної потреби. Публічне право. 2019. № 4. С. 133-143.
13. Лемак В. Політичні партії як елемент громадянського суспільства в Україні. Право України. 2010. №7. С.18 - 24.
14. Лемак В.В. Загальна теорія права: між зміною парадигми і пошуком структури. Публічне право. 2017. № 3 (27). С. 40-48.
15. Лон Л.Фулер. Судова справа спелеологів. Філософія права / За ред. Дж.Фейнберга і Дж. Коулмена. Пер. з англ. Київ, Основи, 2007. С.205 - 225.
16. Пархоменко Н. Концептуальні основи теорії джерел права. Право України. 2017. № 6. С. 9-16
17. Попович Т. П. Категорія «цінності» у правовому вимірі: окремі аспекти. Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації» (м. Хмельницький, 17 травня 2019 року). [у 2-х част.]. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. Частина 2. 307 с. С.101-105.
18. Попович Т.П. Особливості правової природи цифрових прав людини. Часопис Київського університету права. 2021. № 1. С. 135-140.
19. Попович Т. П. Право на забуття: змістовні аспекти. Право на забуття: зб. ст. / за ред. І. В.Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2021. 172 с. 72-85.
20. Попович Т., Шаварин А. Сутнісне наповнення четвертого покоління прав людини. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 12. С.266-271.

21. Рішення Конституційного Суду України від 02 листопада 2004 р. (справа про призначення судом більш м'якого покарання) № 15-рп/2004. 2004, 45 від 26.11.2004, ст. 2975.
22. Савчин М. Конституційні принципи та їх інтерпретація. Право України. 2017. № 7. С.30-38.
23. Теплюк М., Ющик О. До проблеми якості закону України як джерела права. Право України. 2017. № 6. С. 17-26.
24. Тичина В. Правові цінності Європейського Союзу: навч. посіб. МОН України, Держ. ун-т «Житомир. політехніка». Харків: Право. 2023. 116 с.
25. Ульяновська О.В. Фікції в правовій системі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. О., 2010. 19 с.
26. Цвік М. Праворозуміння (значення повторюваності суспільних відносин для його дослідження). Право України. 2010. №4. С.22-27.
27. Baryska Yana, Popovych Tereziia. Scientific approaches to comprehending the category of law and order. Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS). 2021. № 6. P. 4-9
28. Baryska Yana, Popovych Tereziia. The determinants of contemporary law and order. European Socio-Legal Humanitarian Studies. 2021. № 2. P. 4-10
29. Popovych T., Zaborovskyy V., Baryska Ya., Pohoryelova Z., Maslyuk O. The nature and features of surrogacy as an assisted reproductive technology. Georgian medical news. 2023. № 1 (334). P. 108-112.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.friends-forum.com/forum/printthread.php?t=5838&pp=30> - енциклопедії та словники
6. <http://www.lib.com.ua/> - електронна бібліотека
7. <http://www.slovari.org> – каталог словників (у тому числі, юридичні)
8. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)
9. <http://www.nbuv.gov.ua/online-2010/> - передплачені науково-інформаційні ресурси НБУ ім. В.І.Вернадського
10. <http://www.ebk.net.ua> – повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева).
11. <http://law.biz.ua/books/0023/0204.htm> - юридична бібліотека (Україна)
12. <http://pravo.biz.ua/> - юридична бібліотека (Україна)
13. <http://www.vuzlib.net/> -економіко-правова бібліотека (оцифровані підручники)
14. <http://chitalka.info/pravoznavstvo.html> - безкоштовна студентська бібліотека юридичних ресурсів
15. <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/> - електронні наукові видання НБУ ім.В.І.Вернадського
16. www.lawukraine.com - каталог юриста
17. www.defence.com.ua - сам собі юрист